

Бојана Николетић

Mahjong X-XI

(поправљено и допуњено)

XIII в.

„Њихов заручни прстен очуван је до данас, на ком, у грчким стиховима, стоји написано: 'Веренички прстен Стевана, изданка од лозе Дука, прими рукама, Ано, роде Комнина.'“¹

XIV в.

Млади цар Урош оженио се Аном, влашком принцезом, у сродству са Урошевом мајком Јеленом преко Стратимировића (бугарска царска лоза). Претходно је био верен са Маријом, кћери Ане Савојске, намеснице Палеолога.

Јелена Балшић и њене сестре:

Мара, удата 1371. године за Вука Бранковића, српског великаша;
Теодора (Јелена) удата за Николу II Горјанског, мађарског палатина - пре 1389;²
Јелена удата за Ђурђа II Балшића, сина Страцимира Балшића и Јерине Прогона Дукађина, а затим за босанског велможу Сандаља Хранића Косачу;³
Драгана удата (око 1386) за Ивана Александра, сина Ивана Шишмана, бугарског цара;⁴
Оливера удата 1389. за турског султана Бајазита, после боја на Косову – до 1402.⁵

Тома, син Ћесара Прељуба и посинак војводе Хлапена, био је ожењен Маријом, кћери Симеона Немањића (полубрата цара Душана, по мајци од лозе Палеолога)⁶

Краљ Марко и његове жене:

Јелена, кћи Радослава Хлапена, господара Бера и Водена који влада јужном Македонијом и његове супруге, удовице Ћесара Прељуба;
Тодора, жена Гргурова (Бранковић?), „дата Хлапену“, од кога је „опет узета“ Јелена.⁷

Сестра краља Марка, Оливера (Милица) Мрњавчевић, била је удата за Ђурђа I Балшића али је „одагната“ после 1371. године.

Песма о „Милети и Милицу“ уводи лик краља Марка у легенду о Бијелом Павлу.

¹ Почетак века, најстарији син Стевана Немањића, Радослав, и Ана, кћи епирског деспота Теодора Анђела (доба династије Ласкариса)

² Имали су двоје деце. Горјански је чак посредовао у измирењу кнеза Лазара са Угарском пред Косовску битку. Теодора Горјански је вероватно рано умрла јер се већ 1403. Горјански појављује као супруг Ане, ћерке грофа Хермана Цељског, сестре мађарске краљице Барбаре. Змајев ред. (према *Историјској библиотеци*; в. и *Махјонг III и VI-VII*)

³ Више о Балшићима, в. *Махјонг VIII-IX*

⁴ После изгубљене битке на Ровинама у Влашкој (1395) Бајазит је на повратку кроз Бугарску погубио Ивана Шишмана (3.VI 1395 – уништење Трновске Бугарске) а његовог сина Ивана Александра одвео у заробљеништво. Иван Александар је у турском заробљеништву прешао у ислам и, под именом Искендер постао намесник града Самсуна на обали Црног мора. Касније је, као намесник Смирне, убијен (1418) током устанка једне муслиманске секте, у покушају да побуну угуши. О Драганиној судбини се код нас ништа поуздано не зна (према *Ист. библиотеци*; ; в. и *Махјонг III*)

⁵ Битка код Ангоре, в. и *Махјонг VIII-IX* (фн 38)

⁶ „Први који је устао да поремети ред у српској држави беше Душанов полубрат Симеон, намесник у Епиру, коме је отац, Стеван Дечански, спремао престо још као детету и ради њега изазвао сукоб с Душаном.“ (Владимир Ћоровић, *Историја Срба*, Октоих, Нова књига, Леокомерц, 2005)

⁷ Овај догађај бележи писар Добре, Марков поданик, који преписује требник за цркву у селу Калуђерац („Дијак Добре, од Маргарита попа Станков брат...“); Јелена Хлапен, „одбачена због распусног живота“, касније се удала за Балшу Балшића.

XV в.

Јелена Палеолог, братаница последњег византијског цара Константина Драгаша, удала се за Лазара Бранковића, сина деспота Ђурђа⁸ – њена сестра, Софија (Зоја), за Ивана III Московског. Тако су обојица постали зетови Томе, морејског деспота.

V в.

Време хришћанске ортодоксије у данашњој Француској – Кловис, „заштитник католика у земљама којима владаху аријански Варвари“, крштен на Божић 496. године (Clovis). Крстио га је св. Реми (s. Remigius / st. Remi), надбискуп Ремса (Грк пореклом), а, према легенди, хришћанској вери га је привела супруга, света Клотилда (sainte Clothilde).⁹

XII в.

Рашки велики жупан Урош (Urosius – по угарски). „За време Урошево везе између Срба и Мађара биле су доста срдачне. Угарски краљ Стеван II, хотећи да обиђе као наследника свог полубрата Бориса, беше наменио круну свом брату од стрица, слепом Бели. Он је Белу и оженио једном српском принцем Јеленом, кћерком Урошевом, мало пред своју смрт († 1. марта 1131).“ У то време и Босна „домало“ улази у угарски посед: Бела уз сагласност племства босанско војводство дарује свом сину Ладиславу (1137). „После смрти краља Беле (1141. године), регентску власт за њихова малолетног наследника Гејзу I вршили су краљева удовица Јелена и брат јој палатин и бан Белош. С Белошем се још јаче наглашава словенофилска политика угарске државе. За младог краља Гејзу би испрошена кћи руског великог кнеза у Кијеву, а Белошева кћи је удата за брата нове краљице.“¹⁰

XVI в.

Хенрик VIII (Henry VIII Tudor, 1491-1547) и његових шест супруга чине једну од прекретница у историји хришћанства: да би се развео од своје прве супруге, шпанске принцезе, и оженио другом, Аном Болен, мајком потоње краљице Елизабете, морао је добити пристанак од римског папе. Када то није било могуће, монарх је прогласио самосталност Енглеске цркве, и себе као њеног поглавара (1534); касније је укинуо манастире и реформисао католичанство у својој земљи. Томас Мор.¹¹

„Мода обликује суверене онако како намеће ношњу и уређује обичаје. Један велики краљ Средњег века морао је бити куртоазан (углађен), витешки, суров и побожан; један велики принц Ренесансе је либертен, култивисан, величанствен и често окрутан. Хенри VIII је био све то, али на енглески начин, што значи да је његово либертинство остајало брачно, његова култура теолошка и спортска, његова величина са мером и укусом, његова окрутност легално беспрекорна. Тако је он међу својим поданицима упркос злочинима остао популаран као суверен. И дан данас га енглески историчари бране.“

Андре Мороа, *Историја Енглеске*¹²

⁸ Марија, њихова кћи, удала се, у своје време, за Стјепана Томашевића – њена тетка, Катарина, била је удата за Улриха Цељског, убијеног под Београдом 1456. (в. *Махџонг V*).

⁹ Гало-Римљани, Франци. Меровинзи, признати од Византије. Четири Кловисова сина и четири франачка краљевства. Јединство под Капетима и Карлом Великим (800). Свето римско царство.

¹⁰ В. Ђоровић, *исто*

¹¹ Данас: „ANGLIKANSKE CRKVE Skupina kršć. Crkvi širom svijeta povezanih s Anglikanskom Crkvom u Engleskoj; zajedno čine anglikansku zajednicu i priznaju primat (prvi među jednakima) nadbiskupu od Canterburyja. Sadrže i katoličke i reformirane elemente; zadržavaju biskupe.“ *Religije svijeta*, KS i GZH, Zagreb 1987

¹² André Maurois, *Histoire d'Angleterre*, Librairie Arthème Fayard, 1953

XV в.

Доба папске шизме (1408): папе Гргур XII – римски и Бенедикт XIII – авињонски.

Карлов универзитет у Прагу и чешки краљ Вацлав IV. Први ректор чешког универзитета, Јан Хус, проповедник, идеолог чешке реформације. Почело је од учења Џона Виклифа, забрањених папском булом новог папе Александра V (антипапа, Јован XXIII и трговина индулгенцијама): хусити спаљују папску булу. Тада су одрубљене три хуситске главе. Јан Хус тражи слободу Чешке у црквеним стварима а његово учење се шири у Пољску, Мађарску, Хрватску и Аустрију. 1411. године је осуђен на Сабору у Констанци и екскомунициран. Ухапшен је 1414. Иако је у почетку био на његовој страни, Жигмунд Луксембуршки га сматра политички опасним јер се не одриче свог учења. Осуђен је на смрт, обучен у свештеничко одело и јавно ражалован. На главу му је стављен шешир на коме је писало „Јерес“. Одведен је до ломаче и спаљен, а прах је расут по Рајни. Горећи на ломачи још се молио Богу. Папа Јован Павле II извинио се 18. децембра 1999. за спаљивање Јана Хуса. У Београду постоји Хусова улица.¹³ (W)

Нешто јужније, „најмлађи син херцега Стефана – Стефан Херцеговић, који је променио веру и после постао велики везир Ахмед-паша, као такав био је у преписци са Дубровачком општином од 1488. до 1506. године. Његова писма писана су на нашем језику ћирилицом, и то лепим брзописним типом.“¹⁴

XVI в.

На дан 31. октобра 1517. године, Мартин Лутер (Martin Luther) – монах, теолог и црквени реформатор, истакао је на вратима катедрале у Виртембергу 95 теза о стању у римокатоличкој цркви. Почетак протестантске реформације. Папа Лав X; свети римски цар Карло V. Лутер је склапањем брака са Катарином фон Бора увео свештенички брак код протестаната. Касније је показивао црте антисемитизма.¹⁵

Жан Калвин / Ковен (Jean Calvin) у јеку верских немира напушта Француску и одлази у Базел у Швајцарској. *Установе хришћанске вере* (1536/1559). Он уклања свештенички ред а обреде своди на проповед и молитву. Остају само две свете тајне – крштење и причешће: Калвин тако „ослобађа верника, кога непосредно ставља пред лице Бога и пред Свето писмо“. Човекова предодређеност, спасење уз потпуно доживљавање вере и побожан живот. Организовање цркве, у Женеви 1541. *Конзисторија* и морални надзор над становништвом. „Том строгошћу Калвин се супротстављао искушењима доктрине илуминизма и духовне распуштености. Био је неумољив према људима који су проповедали, по његовом мишљењу, погрешне доктрине, као што је Мигел Сервето, који је жив спаљен 1553. Све до своје смрти (1564) Калвин је вршио неку врсту моралне 'диктатуре', не само у односу на цркву, већ и на град Женеву.“

Калвинизам се шири и доноси политички немир: Француска (буржоазија, занатлије и део племства); Низоземска, (заменује лутеранство); Шкотска (Џон Нокс оснива Презвитеријанску цркву); Чешка, Угарска, Пољска...¹⁶

Француски племић, Мишел де Монтењ (Michel de Montaigne), један неправоверни католик чији су мајка, брат а вероватно и сестра у јеку верских сукоба постали хугеноти, у четрдесетој години свога живота пише књигу о себи: „Gde nas smrt чека, не

¹³ Јан Палах (р. 1948), „чешки родољуб, студент филозофије на Карловом универзитету у Прагу. Након инвазије пет земаља Варшавског пакта на Чехословачку (1968), Палах је 16. јануара 1969, усред Прага сам себе запалио и тако постао симбол савремене борбе Чеха и Словака за слободу.“ Још три младића су се спалили истим поводом, један млади Пољак чак неколико месеци раније, у Варшави, али су ти догађаји били заташкани. Постоји астероид 1834 Palach (Википедија)

¹⁴ Петар Ђорђевић, *Историја српске ћирилице*, Завод за уџбенике и наст. средства, Београд 1987

¹⁵ 2017. је проглашена годином Мартина Лутера.

¹⁶ Према: *Intelektualni preobražaj Evrope u XVI veku* (Reformacija – Kalvinistička reforma), *Istorija*, Opšta enciklopedija Larousse u 3 toma, izd. „Vuk Karadžić“, Beograd 1973

znamo; očekujemo je stoga svugde. Unapred misliti o smrti znači unapred misliti o slobodi. Onaj ko je naučio da misli o smrti taj se odučio od robovanja. To što znamo da ćemo umreti oslobađa nas svake potčinjenosti i prinude. Ništa u životu ne predstavlja зло za onoga ko je shvatio da biti lišen života ne predstavlja зло. Pavle Emilije je odgovorio onome koga mu je nesrećni makedonski kralj, njegov zarobljenik,¹⁷ poslao s molbom da ga ne vodi u povorci prilikom svečanog ulaska u Rim: 'Neka molbu uputi samom sebi.'"

XVII в.

Оливер Кромвел (Oliver Cromwell), војсковођа и државник, једна нова република и женска равноправност: *shee-citizens of England*.

Кромвел је „вођа енглеске буржоаске револуције. Његова војска поразила је краљевску армију 1644. код Марстон Мура и 1645. код Незбија и заробила краља Чарлса I Стјуарта, који је осуђен на смрт и погубљен 1649. Одбивши титулу краља, 1653. постао је лорд протектор Енглеске, Шкотске и Ирске. Две године после његове смрти монархија је обновљена. Период републике сматра се тамним добом прошлости Енглеске.“¹⁸ (Времплов/Танјуг)

Из истог периода, у Холандији,

Хуго Гроцијус (Huig de Groot/Hugo Grocio/Grotius), правник, филозоф, теолог, драмски писац и песник, оснивач школе природног права и науке о међународном праву. Његово дело „О праву плена“, написано 1605, објављено 1868, сматра се почетком самосталног развоја науке о међународном праву. Дела: *Слободно море (Mare Liberum, Leiden 1609)*; *Три књиге о закону рата и мира (De jure belli ac pacis libri tres)*, дело издато 1625. у Паризу и посвећено Лују XIII, чини основ теорије о праведном рату (2. изд. 1631. Амстердам). (W)

Скоро са другог краја света,

Мортов извештај (*A Relation or Journal of the English Plantation settled at Plymouth*) из 1622. године, приказ путовања бродом *Мејфлауер (Mayflower)* 1620. (из Лајдена у Холандији) којим је мешовито енглеско друштво – старијих исељеника, одбеглих у Холандију пред верским прогоном, и нових, из Плимута у Енглеској, оданих Англиканској цркви, доспело до обала Новог света да заснује Плимутску плантажу (Нови Плимут). Та друштвена заједница представља срж америчког националног наслеђа; они су потписници првог узајамног уговора; први Дан захвалности.

Капетан Кристофер Џонс. Пуританци и трговци-авантуристи, спонзори овог путовања.

Иако пионири у Новој Енглеској, насељеници нису били први на овој територији.

Тај део обале опловио је Ђовани де Верацано још 1524. Један Енглез, 1602. „Године 1605, Џорџ Вејмаут је заповедао једним истраживачким и трговачким путовањем, и отео пет Индијанаца у Мејну, од којих се један, Скванто, касније спријатељио са Пуританцима.“¹⁹

Прављене су и карте – па и саме Луке рта Св. Луја, касније Плимут Харбора. Карта Нове Енглеске капетана Џона Смита из 1614. већ приказује место названо Плимут.²⁰

¹⁷ „Persej, posle poraza kod Pidne (168. pre n.e.).“ – Mišel de Montenj, *Ogledi (Glava XX, Da filozofirati znači navikavati se na smrt*, str. 30-31), prevod sa starofrancuskog i napomene Mila Đorđević, izbor i predgovor Sreten Marić, Kultura, Beograd 1967

¹⁸ A.C. Doyle, *Micah Clarke* (1888) – историјски роман о Монмаутској побуни 1685. и религијској димензији једног политичког конфликта – покушај збацивања Џемса II, краља Енглеске, Шкотске и Ирске, после смрти старијег брата Чарлса II. Следио је низ суђења и погубљења. (W)

¹⁹ Mourt's Relation, A Journal of the Pilgrims at Plymouth, Applewood Books

²⁰ Капетан Џон Смит, шеф колоније у Џемстауну, Вирџинија, и јунак легенде о младој Индијанки Покахонтас, служио је много раније код Жигмунда Баторија као плаћеник. Једном приликом је заробљен и продат кримским Татарима – трговцима робљем. Касније је побегао у Пољску а одатле продужио у Енглеску одакле је 1607. отпловио у Нови свет.

Неке дечје игре (или Пуј-пике не важи):

Царе, царе, колико је сати?
 Шапца-лапца
 Шуге
 Жмурке
 Јелечкиње-барјачкиње
 Ринге-ринге-раја
 Ring around the Rosie²¹
 Simon Says²²

(X-XIII в.) На Далеком истоку:

Song Storyteller's Scripts – уметност причања прича развијала се напоредо са развојем градова. Професионални приповедачи окупљали су се на *пјацама* да причају своје приче и неке од тих прича су прибележене да послуже као подсетник приповедачу. Током периода Сонг сакупљали су их и људи ван бранше а писане су и нове у истом стилу. Остало их је 115, подељене су у три категорије: 'причице' (фикција);²³ повести из стварне историје; приче из будистичких рукописа. Најпознатије: *Обрађивач жада*, *Петнаест шипчица готовине*... живот у нижим градским слојевима, сложен заплет, реалистично приповедање.²⁴

Много раније и нешто ближе:

„Svako je razdoblje karika u lancu vremena i ovisi o svima prethodnima, u razvoju misli potrebni su vijekovi sazrijevanja da bi se te misli potvrdile.“²⁵

„Posredstvom *Povijesti* povjesničara Berosa²⁶, od koje je sačuvano nekoliko odlomaka, doznajemo nešto o počecima civilizacije u Mezopotamiji. Prema tim izvorima, prvi stanovnici nastanjeni u lagunama Perzijskog zaljeva vidjeli su da je iz mora izašlo legendarno biće pola čovjek pola riba koje je danju živjelo s njima, poučavalo ih svim znanjima, a uvečer se vraćalo u zaljev. Taj se učitelj zvao Oanes, a Mezopotamci su četiri puta vidjeli kako dolazi takvo biće i svako od njih je nastavljalo djelo prethodnika. Opće je mišljenje bilo da otkad su se ti učitelji pojavili nije bilo izumljeno ništa novo.“²⁷

Johann Sebastian Bach (1685-1750) – немачки композитор, оргуљаш, харфиста, виолиста, виолиниста. Световна и духовна музика – барок: корали, мисе, фуге, кантате, свите. *Бранденбуршки концерт*, *Добро наштамовани клавир*: један од највећих композитора свих времена.

²¹ Енглеска дечја игра настала у XVII в. у време појаве бубонске куге, која се игра уз стихове који асоцирају на спаљивање лешева и пепео, на страшну и наглу смрт од које сви падају, а могу јој се супротставити само мирисом ружиних латица. Путници су је бродовима однели у Нови свет.

²² Ова игра је и код нас већ позната, ако ништа друго, из америчких филмова: сви понављају радње које задаје „Сајмон“. Коришћена је и у криминалистичким филмовима, уз ликове психо-социопата.

²³ 'small-talk' – трачеви, говоркања, рекла-казала, ћаскање

²⁴ Према: *Literature and the Arts*, China Handbook Series, Foreign Languages Press, Beijing

²⁵ Georges Conteneau, *Babilon i Asirija*, prev. Tatjana Domiter, Naprijed, Zagreb 1978

²⁶ Beros, svećenik boga Bela u Babilonu, grčki pisac. Živio je u doba Aleksandra Velikoga. Pod starost napisao je „Babilonsku povijest“ koja se dijelila u tri dijela: u prvom opisani su događaji do potopa, u drugom do kralja Nabonasara, a u trećem do Aleksandra Velikog. (Op. ur.)

²⁷ G.Conteneau, *isto*

„Бах је био поносан на музичка достигнућа своје породице, и око 1735. скицирао је родослов, *Порекло музикалне породице Бах*.“ У историји музике та породица заузима видно место скоро двеста година, са преко 50 познатих музичара и неколико истакнутих композитора од којих је најпознатији Јохан Себастијан. Отац и стрицеви, најстарији брат, синови и потомци, сви су се бавили музиком. У Ерфурту су били познати као „Бахови“, чак и када их више није било међу мештанима. У Турингији су провели и време Тридесетогодишњег рата. Родоначелник, Veit (Vitus) Bach (умро 1619), био је „пекар белог хлеба у Мађарској“ и морао је да бежи из земље као лутеран: „налазио је највеће задовољство у малој цитри коју је носио са собом чак и у млин.“ (W)

XV- XVIII в. у Војводини (и Хрватској, Угарској и Славонији)

Одбрамбени систем Војне крајине и Срби граничари... Хрватска и Славонија. Систем је „издржао и до коначног укидања 1881. године. Он је за Србе представљао главни ослонац њиховог привилегијалног положаја, створивши од граничара већ од самог почетка XVI века слободног сељака изузетог испод сталешке власти Хрватског сабора.“ Острво Чепел код Пеште и *Ковинске привилегије* – краљ Жигмунд 1405, 1412, 1428. - „потврђиване од угарских краљева: Владислава Јагелонца 29. августа 1440., краља Ладислава 1455., краља Матије Корвина 1458.“²⁸ (в. *Махјонс V и VIII-IX*)

Илирска хералдика; Павле Ритер Витезовић, дворски историчар цара Леополда I. „Пут до Беча био је отворен, тачније до одлуке да се цео простор Илирика, тј. Балкана, укључи у концепт аустријске политике, као логична последица турског повлачења из ових крајева.“²⁹

На Угарском сабору у Пожуну, данашњој Братислави, проглашено је 1687. године наследно право Хабсбурга на мађарску круну. Леополд I укида *Златну булу* и *Ius resistendi* да заобиђе мађарске жупанијске власти и мађарско-хрватски римокатолички клер – Беч тако постаје неприкосновени центар политичке моћи.³⁰

Пред саму Велику сеобу, јуна 1690, Београдски сабор, збор народних првака, и ишчекивање да „преселење угроженог српског народа испред турског геноцида“ добије „једну званичну форму“, како то у свом приказу овог скупа у оквиру Пројекта Растко каже историчар Стефан Чакић.³¹ Патријарх Арсеније III Чарнојевић.

²⁸ После првих, нове, 1578. за Србе Вараждинског и Карловачког Генералата – Брук на Мури; проширене и потврђене 1630 од Фердинанда II. Самоуправа и *Statuta Valachorum* – са потврдама Фердинанда III 1642, Леополда I 1659. и Карла VI 1717. - Ј. Радонић и М. Костић, *Инвенторија цара Леополда I и привилегије српске*, Пројекат Растко Будимпешта – Сентандреја

²⁹ Дејан Медаковић, *Положај српског народа у Аустрији током XVIII века*, Прој. Растко Будимпешта - Сентандреја

³⁰ Према: Рајко Л. Веселиновић, *Од Велике сеобе до смрти патријарха Арсенија III Чарнојевића (1706)*, Пројекат Растко Будимпешта - Сентандреја

³¹ *Београдски сабор 18. јуна 1690. године и Последње обраћање Арсенија III аустријском двору за привилегије*, Пројекат Растко Будимпешта – Сентандреја. У приказу Душана Поповића, *Напуштање Србије и Београда, догађаји непосредно после Сеобе*, стоји да је последња група избеглица пребачена шајкама из Београда за Сланкамен и Варадин 6. октобра, на само два дана пред поновни пад Београда у турске руке (8. окт. 1690). „После пада Београда царска војна власт осећала се тако слабом да је одлучила да се наслони на Осек, Сигет и Будим, а све остале тврђаве да поруши да се Турци не би у њима утврдили.“ Пређашње стање: аустријска војска је уз помоћ српских добровољаца била ушла у Београд 9. IX 1688. Команда, баварски кнез Максимилијан Емануел. Повраћај, 16. VIII 1717, Евгеније Савојски, уз учешће 6000 српских војника.

Јенопољски епископ Исаија Ђаковић; угледни Србин из Коморана у Угарској, Адам Фелдвари и гроф Ђорђе Бранковић, „одличан зналац латинског језика и добар дипломата“, заступају српски интерес.³²

Гроф Ђорђе Бранковић, после улоге у конципирању српске мисије пред царем, поставља захтев за стварање посебне српске територије у оквиру Монархије – упркос представкама српских сабора, руској интервенцији и молбама патријарха Арсенија, следи његова доживотна интернација у Хебу – и *Славјаносербске хронике*.

Јован Монастерлија, подвојвода, и велика победа код Сланкамена 19. августа 1691. против великог везира Мустафе Ђуприлића. 34 барјака и 11 тугова. 18. августа 1701. Монастерлија добија диплому за храбро држање и неколико пустара у Толнанској жупанији. Принц Баденски. Царске победе и царски губици.³³

Одмах и сукоби Патријарха са Бранковићем и Монастерлијом („препирање и дуге речи“); изглађени.³⁴ Почетком јуна 1693, прва побуна народна против унијаћења и претње смрћу упућене са збора код Свете Петке у Липовчанима унијатском владици Исаји Поповићу. На збору у Баји 1694. захтеви за засебну територију.

Сент Андреја. Замак Сирач; Сечуј, варошица и замак. Мала Влашка. Право повратка.

Углед Патријархов: дозвола канонске визитације Угарске, Хрватске, Србије, Херцеговине, Далмације итд. Цетињски владика Данило долази на посвећење.

Непомирљиви противник: кардинал Колонић, „архиепископ острогонски и примас Угарске“, шеф унијатске пропаганде, „врло утицајна личност на бечком двору“, предлаже, у више наврата и без успеха, да се јурисдикција „ђаволског“ шизматичког „псеудо-патријарха“ ограничи. „Ја ћу од угарских народа – вели кардинал Колонић мислећи при том на Србе и Мађаре калвине – да начиним робље, затим просјаке и најзад добре католике. Sic ratio status exposcit“.³⁵

Други: граф Штаремберг, граф Рабутин, ратни комесар Филип...

Наклоност Млетачке Републике. Пажња цара Леополда и „немачки терор“. Језуити.

„Даскал Стефан Раванички бележи 31. маја те године (1696) у манастиру Ораховици, да патријарх Арсеније 'от лукавих Немцов и Угров много искушњина претрпе и скрб и напасти, но не име што сатворити... заин такова прича: чија чаша, тога и оч(е)наш'.“

³² „Већ је Леополд I издао Србима пет привилегија: Позивни манифест од 6. априла 1690, Привилегију од 21. августа 1690, која чини основ српској црквено-народној самоуправи у Монархији, Протекционалну диплому од 11. децембра 1690, издату преко Угарске дворске канцеларије, Привилегију од 20. августа 1691, којом се власт српског архиепископа поред црквених ствари продужује и на световне послове српског народа, Привилегију од 4. марта 1695, издату преко Угарске дворске канцеларије, којом је одобрена духовна организација Српске цркве, потврђени епископи и зајамчена права и повластице дате ранијим привилегијама.“ Привилегије су потврђивали Јосиф I, Карло VI, Марија Терезија – док нису биле „углавном ликвидирале“ Регулацијама Марије Терезије из 1770. и 1777, Деклараторијалним Рескриптом из 1779 и Конзисторијалним системом од 1782. Раслојавање и диференцијација унутар једног новог српског друштва. - Д. Медаковић, *исто*

³³ „Carski vojnici i graničari (militari), koji su učestvovali u borbama protiv Turaka kod Slankamena (1691), Srpske Crnje (1696) i Sente (1697), naselili su se 1698. godine u Crnji. Tada je naseljeno 13 porodičnih zadruga Srba i Crnogoraca. Mnoge crnjanske porodice vode poreklo od ovih graničara (militara), koji su proteravši Turke došli na crnjansku gredu.“ Zoran Slavić, *Ђура, од Црње до Сумраковца*, DOPISNICA - SRPSKA CRNJAN

³⁴ „Треба му, вели Бранковић, опростити 'јер је човек прост и међу Турцима ништа добро није имао видети'“. Иако није одобрено да Бранковић буде проглашен за војводу како је тражено на збору народних првака, он је трудом Блазија Јаклина из Дворске канцеларије добио потврду грофовске титуле. (Весел.)

³⁵ Веселиновић, *исто*

(У Будиму – српски кварт Табан, од перс. табак-хане, кожара; кафана „Код златног јелена“. Рацко купатило. Катедрални храм Св. Димитрија Солунског, 1697)

Наде у Петра Великог и Русију: приликом посете Петра Великог Бечу, од 28. јуна до 29. јула 1698, Патријарх је имао прилике да се сусретне са његовим најближим саветницима и да преко њих поднесе једну молбу за заштиту: „Аустриске власти не обазире се на то, вели Арсеније, да Срби годишње дају шест до десет хиљада људи у коњицу и у пешадију као своју помоћ у рату против Турске.“³⁶ Упркос свему, 1702. године 1000 српских породица се иселило у Турску.

Неколико година касније: „После боравка од осам месеци српско изасланство вратило се из Русије са богатим и драгоценим златним и сребрним поклонима, одежама и књигама. Овде вреди напоменути да су московски православни хришћани из љубави и поштовања према патријарху Арсенију израдили једну сребрну па богато украшену митру која је украшена уралским драгим камењем: смарагдима, алмандинима, рубинима и бисером. Око митре је овај натпис: 'Године 1705. сачињена је ова митра у царском великом граду Москви. Православном патријарху Арсенију српском и целога Илирика садашњем и после њега који буде, дар је богољубивих правоверних руских хришћана.“

Велики број преписа Душановог *Законика* (из 1700, препис јеромонаха Пахомија). Похвалне песме владарима-светитељима: *Србљак*, 1714, манастир Раковац. Култ кнеза Лазара и култ цара Уроша. Руска „духовна помоћ“: Емануил Козочински саставља школску драму „Смрт Уроша V“; Максим Суворов, још један учитељ.

1703-1711. Мађарски устанак и борба сељаштва за смањење пореза, племства за враћање мађарских уставних слобода и за верску слободу – 13. маја 1707. Фрања II Ракоци проглашава отцепљење Угарске од Аустрије. Срби после извесног колебања и упркос ултиматуму и претњама устаника стају на страну државе. (в. *Махџонг III*)

„Много полуотворених врата“. Даљ код Осека. Организација, просвета и култура.

Патријарх Арсеније Чарнојевић умире 26. октобра 1706. године.

„Нови српски верски поглавица“, како каже Владимир Ћоровић, Исаија Ђаковић, изабран је тек почетком 1708. године. Патријаршија у Пећи. Манастир Крушедол и аутономна Крушедолска митрополија. Јединство Српске цркве. После нагле Ђаковићеве смрти (1708), наследник, сремски митрополит Стеван Метоксијац умире 1709. „Нови митрополит Софроније Подгоричанин, славонски владика, био је, као и претходник му, досељеник из јужних области. Као и она двојица, и он је на управи цркве остао врло кратко време, до смрти, која га је задесила на самом почетку 1711. године. Ово нагло умирање српских првосвештеника изазивало је у народу сумње да посредни нису била чиста посла, али се није могло ништа утврдити, што би било оправдања тој сумњи.“ Најзад, нови митрополит, јужњак, Вићентије Поповић Јањевац и везе са патријаршијом у Пећи.³⁷

Представке због календарске реформе којом су из календара брисани сви свеци осим св. Саве. Манастир Шишатовац. Стеван Штиљановић. Вук Исакович и сеоба у Русију 1751-1753. Симеон Пишчевић, *Мемоари*.

„Од самог почетка, одмах после Велике сеобе 1690. Српска је црква наставила са оном својом мисијом коју је преузела и под турском влашћу. Аустријски цареви нису ту мисију спречили. Повинујући се вишим интересима своје државе, они су Србе постепено привели у крило једне нове, барокне културе. За њено формирање Дунав и Подунавље били су од пресудне важности. Судбоносно, историјско сретање са

³⁶ Веселиновић, *исто*

³⁷ Владимир Ћоровић, *Велика сеоба Срба у Аустрију*, Пројекат Растко Будимпешта-Сентандреја

Западом, са епохом барока, рококоа и класицизма, обављено је на овој великој саобраћајној магистрали Европе. Нови тумач оваквих сусрета постаће српско грађанство, које ће током XVIII века израсти у моћни политички и економски фактор српског друштва. Управо на својим дунавским путевима рођена је и модерна српска култура.³⁸

XVIII в. у Војводини – и колонизација Немаца³⁹

После протеривања Турака, војвођанска „неоаквистика“: стратешки и меркантилистички интереси Бечког двора, национално-политички циљеви и насељавање на првом месту Немаца, затим Мађара, Румуна, Бугара, Словака и Чеха, Русина (Малоруса) и Козака, Италијана, Шпанаца и Француза, Јермена, Јевреја, Рома и Албанаца. Физиократизам и мадридизам.⁴⁰ Аула, царски двор у Бечу и Монархија.

Евгеније Савојски на свом имању од двадесет села око Беља насељава Немце („Швабе“). После победе код Сенте, Барања је подељена њему и другим генералима царске војске: Ветеранију, Брајеру, Баћанију, Палфију, Капрарију... *Schwäbische Türkei*, Промонтор и острво Чепел.

Немачки „клин“ ужлебљен између савезника, Турака и Мађара: „Свим средствима пропаганде требало је домамити Немце католичке вероисповести, па их овде затворити да не могу напоље, ни у посету својима.“ Војници, ветерани, чиновници, војне занатлије и торбари; рудари. *Порекло*: Тирол, Крањска, Чешка, Шлеска, горњи Дунав, средња Рајна... Први рој из 1712. о чијој се судбини не зна ништа поуздано.

Бечкерек, Вршац, Бела Црква⁴¹ и Панчево и свуда по источном Банату, 1723-1824.

Први храм посвећен св. Јовану Непомуку, патрону Баната. „Тако и Бечкерек добија повећи рој Немаца. И овде се немачко насеље надовезује на старо српско насеље, а први податак о Немцима потиче из 1724. Попис из 1734. ово место већ убраја у немачко, јер, иако је у њему било доста Срба, Немци су тада морали бити у већини...“⁴²

Кроз читав XVIII век, несташица здраве воде – све до појаве артеских бунара. Мерсијев план колонизације не успева. Куга и мијазматично поднебље: Банат као „гроб Немаца“. Српско Панчево (Горња варош) и Немачко Панчево (Доња варош) – 1722. као посебна општина. Када су спојене у једну војничку комуну (1794), немачке привилегије су подразумевале ослобађање од „уконачавања“ војске и од плаћања пореза, док су многи староседеоци, Срби и Румуни, пребегли у Србију и Влашку или, чак, у Турску: неке српске општине су скоро опустеле. Погранична полиција, *Nationalhaiducken*.

1737/39. продор Турака у Банат. Румуни им се придружују.

Београдским миром, 1739, успоставља се граница са Турском на Дунаву и Сави.

³⁸ Д. Медаковић, *исто*

³⁹ Према: Борислав Јанкулов, *Преглед колонизације Војводине у XVIII и XIX веку*, Матица српска – Историјски архив Панчево, Нови Сад – Панчево 2003

⁴⁰ Подизање земљорадње и сточарства, основ је државне економије: „отуда потичу урбаријалне наредбе у сврху ослобођења кметова (јобађа) и опорезивања племства.“ Мадридизам Карла VI, васпитаног у шпанском духу, као централистички етатизам једне дунавске империје, у многоме се одвија на штету прве, привредне концепције: „сви треба да су уједињени у једном политичком националиту, ауличком, у једној интернационалној вери, католицизму и у једном ауличком званичном језику, немачком.“

⁴¹ Бела Црква, позната из 1335. године под именом *Alba Ecclesia*, *Feher-Egyhaz* „по храму чије се рушевине још називају на месту поред магистрата“, добила је још једно име: *Weisskirchen* (1717). Храм Светог Леонарда. Виноградарство.

⁴² Немци и Шпањолци из Бискаје и Барселоне смештају се у посебан кварт назван Нова Барселона: у њему 1739. године има педесеторо деце.

У Бачкој, потиска Војна граница са командом у Сегедину. Провизорати: Сомбор, Сантово, Кула, Паланка. Приватни досељеници, бољег стања, све до половине века.

Оснивање Новог Сада: „Утврђено је да је на територији Новог Сада већ 1554. постојало српско насеље, које је касније нестало. Тек после освајања Петроварадина од Турака 1687, Ратни савет је 1694. одлучио да прелаз на Дунаву код овог града обезбеди шанцем и то с друге стране Дунава (Bruckenschanze), помоћу војничке посаде састављене од Чарнојевићевих Срба. Зато је ово насеље названо Српски шанац (Raizenschanze)...“ Многи Срби – Београђани, 1738, Немци и Јермени, махом трговци, пребегли су у Шанац.⁴³ Земун.

Половином XVIII века, Борјеов план (Марија Терезија), немачки депортирци и „шуб-транспорт“: „Стигне ли какав Schub-транспорт у Темишвар, добије се, па свет пожури да купи какву служинчад. Преостале стрпају у кола и одвозе у дистриктна средишта. Трговци белог робља би будзашто покуповали лепе жене па би их скупо продавали на Блиском оријенту.“

План Игнаца Кемпа (колони римокатолици и ожењени); план грофа (потом кнеза) Антала Гражалковића, предс. Угарске коморе (мађарски племић и жеља за враћањем Бачке у оквиру Угарске); план барона Антона Котмана (Crthmann), председника Импопулационе комисије Угарске коморе (физиократ и германизатор, састављач подробног извештаја о стању на терену, на латинском, као и детаљног управљачког концепта); Кемпелеова измена стриктне организације, уз допуштање приватности...

„Запосленост је извор свих врлина, незапосленост свих порока“ – *Anticipationsbüchel* – отплатне књижице за свако домаћинство („у Бечу се, такорећи, знало за сваки клин који је колонистима издат од ерара...“); школе и цркве, болнице.

Од 1751, у Банату цивилна, камерална администрација. Велика Кикинда. Банатска војна граница подељена 1773. на немачку (српску) и влашку регименту.

Шајкашки батаљон са седиштем у Тителу. Главни задатак Границе – обезбеђивање Баната од Турака и одржавање карантина у Панчеву, Ковину, Новој Паланци и Жупанеку код Оршаве. Пасоши за насељавање и агенти – нотароши.

Мочваре Баната, „легла мијазматичних болести“, колонистички инспектори и „чувени холандски мерник Макс Фремант“, послат у Банат да испита „узроке стварања мочвара и учини предлоге за њихово отклањање.“ Затим, изградња уставе за регулисање водостаја Тамиша код Каштеља (1759) и „исушивање иланџанског и алибунарског блата, најопаснијег смртоносног јужног Баната.“

Терезијин канал: хидротехничари Штајнлајн и Костка; сувоземни пут, *Via Josephina*, повезивао је Карловац и Сењ, Банат и Јадран. Банатска трговачка компанија. Немци се насељавају по свим српским општинама: католичење и немчење.

У доба индустријализације Аустрије, Угарској је намењена агрикултура и вечита позиција колоније. Члан Намесничког савета, Ференц Балаша, меркантилист и претеча великог реформатора Стевана Сечењија, жели индустријализацију и за Угарску, као и уважавање угарских куруцких традиција (*Златна була*, право *круне* у коме учествује и племство а не само монарх).

⁴³ Угледни Новосађанин, писац Ласло Вегел каже: „'Nominentur Neoplanta' - прибележила је на латинском Марија Терезија на писмену замолницу грађана овдашњих у којој траже да Петроварадинским шанчевима императорка подари наслов слободног краљевског града.“ Датум његовог „званичног оснивања“ – 1. II 1748. (Laslo Vegel, *Bezdomni eseki*, prev. s мађарског Arpad Vicko, Samizdat B92, Beograd 2002)

1767. се укида ропско стање јобађа због Немаца-колониста који би потпали под власт угарског племства. Цењени колонисти из Шлеске, особито ткачи (Котман). Пруска и Аустрија се такмиче за колонисте – рат агентура (*Behördenkrieg*). Провинцијал у Банату.

1770. досељеници Французи, из Лотарингије: Сент-Хуберт (S.Hubert), Шарлевил (Charleville) и Солтур (Soltour), назван тако по кули из доба Турака. Када су се доселили и Немци, постале су две улице, *Franzosengasse* и *Deutschengasse*. Званичан језик у тим местима био је – латински!

Са 18 година се морало ступити у брак, а удовице су могле задржати додељену земљу само ако би се преудале.

Нојман и Хилдебранд, саветници Администрације. Нови планови колонизације: гроф Карло од Кларије и Атрингена и саветник Кемпеле. Борба против неспособности и лењости а за неуморан рад. Порез, катастар – генерална мапа са исказом сваког земљопоседа у Банату. Од 1774. барон Јосиф Бригидо, гувернер. Колониста – власник. Сада се не допушта колонизација на штету Срба (*Rauzen und Iluren*), јер су они вични земљорадњи, а и „сродили су се са својим њивама“.

23. окт. 1781. - *Едикт о толеранцији*, којим се проглашава слобода протестантима, евангелистима и реформаторима. Мешовити бракови. „Јосиф II је хтео да од паора створи посебан тип културног човека којем је земља религија, домовина и поезија, који уз то има и потпуну аутархију да све своје потребе сам подмирује.“

Гроф Пејачевић и Бачки Јарак. Чомфалва, од татарске најезде, Српски Милетић.

Гроф Шенборн купује земунско властелинство. После дванаест година, Немци траже забрану насељавања Срба и Јевреја у граду. „Срби и Јевреји су били углавном трговци, Немци већином занатлије, а Мађари баштовани и радници.“

Једна од највећих немачких насеобина тога доба – Модош (данас Јаша Томић), на путу Бечкерек - Тамишвар. Ту је и Тамишки мост, на правцу Панчево-Тамишвар. У доба римске власти, војна станица покрајине *Dacia Ripensis*. Име је изведено од латинског *modus transiendi*, по скели преко реке Тамиш: у првој половини XIV в. – *Madus*, према листи за папски десетак. У Модошу је био подуправник – *Unterverwalter*; водио је послове мајура за вртарство и сточарство са обавезом да храном снабдева све болнице Баната, као и магацин за храну и солару.

1785. Модош потпада под загребачки Каптол.

Спахија Исак Киш у немачком Елемиру...

Мајска скупштина у Сремским Карловцима 1848. проглашава аутономну Српску Војводину. Војвода Стеван Шупљикац. После пораза Мађарске револуције 1849. године, формирано је Војводство Србија и Тамишки Банат. (в. *Махџонг XII-XIV*)

табак, *таба̀ка* и *та̀бака* м. а) онај који се бави штављењем кожа. Реч је арап. *dabbag* простонар. тур. *tabak* им. – Грч. *ὁ ταμπάκης* онај што штави коже. – б) лист или два хартије и др.: Два *табака* артије, тенећке, ластре, чинка и сл. – Целе *табаце* пенцерије артије ми исцепали деца. – И ова је реч арап. *tabak* им. плитак тањир;

порција јела у гостионици; послужавник; количина од једног листа или два хартије и осталог. – У В и Вг. Іv. 1. *tabak* м.

табакана, е ж. радионица где се коже штаве...

табан, а м.: *Табани* ме болу. – Све га били по *табанима*. Тур. *taban* доња страна стопала. Одатле *düz-taban*, наше *дуз-табан*. Тур. *düz* = раван, *düz-taban* фиг. баксуз, угурсуз. – У В. *табан*.

табија, е ж. утврђење, арап. *ta`biye* посебно, оделито утврђење, метериз, положај, утврђење за артиљерију. – Нгрч. *ή τάμπια*. – У Б. н.

табијат, а м. ћуд, нарав, природа: Много рђав *табијат* има...

ху в. у. 1. каже се у случајевима као: Остала је ху кај прст сама (принесе се и кажипрст устима и учини се као кад се духне). – Ху, ништа пред кућу нема. – 2. глас кад се дува у прсте, шаке, песнице од студа. – У РЈА. н.

2. у можда од арап. замен. *hi* једини, он (тј. бог). *Кад се реч изговори обично се покаже кажипрст и наместе уста као да се у њега духне*: Остао је сиром у, без ништа...

Речник косовско-метохијског дијалекта, од Гл. Елезовића,
Српска краљевска академија, Београд 1935

Кинематограф.⁴⁴

У сали гостионице *Златан крст* на Теразијама почело приказивање „фотографија оживљених помоћу кинематографа“ – прва филмска пројекција у Београду, 6. VI 1896, „непуних шест месеци после првог јавног приказивања кинематографа браће Лимијер (Lumière) у Индијском салону *Велике кафане* у Паризу, 28. децембра 1895.

Током 25 дана приказивани су први филмови лионског предузећа „Браћа Лимијер“: *Улазак воза у станицу*, *Рушење зида*, *Дечја игранка*, *Купање у мору*, *Париски булевар*, *Рибља пијаца у Марсељу* – филмови од по неколико минута: *Бебин доручак*.

Краљ Александар Обреновић и краљица Наталија посетили су једну пројекцију - 16. VI.

Прва јавна филмска пројекција у Румунији – 27. јуна 1896, у просторијама издавача француских новина „L'Indépendance roumaine“, у Букурешту: програм браће Лимијер.

Треба рећи да је исте, 1896. године, направљен и први анимирани (цртани) филм аутора Вилијама Мичама (William Mechum).

Путујући биоскопи. Андре Кар 1897. приказује филмове у кафани *Код хајдук-Вељка*: први пут снимљене и приказане сцене са београдских улица. Убрзо сви градови данашње Србије имају прилике да виде покретне слике: документарне снимке, „кинематографске позоришне комаде“ и „историјске слике“.

Први српски кинематограф, Стојан Нанић, 1900.

Прву биоскопску представу у Суботици приказао је Анђело Бјанки из Печуја 1899, а први стални биоскоп отворио је Александар Лифка 1910. године – он је раније, почев од јула 1904. године, са братом Карелом на Малом Калемегдану у Београду држао Електро-биоскоп позориште под шатром.

⁴⁴ Према тексту Дејана Косановића, *Прва биоскопска представа* (Филм у Краљевини Србији – Од Златног крста до Карађорђа) и Википедији

Нартенов биоскоп редовно гостује у Београду 1905-08.; неготинска путујућа менаџерија Тодора Најдановића; крајем 1908. отвара се „Кинематографско позориште у хотелу Париз“ Светозара Боторића; пројекције у хотелу „Касина“ и другим хотелима и кафанама, најзад и биоскопи – браћа Савић 1910. отварају Модерни биоскоп. 1911. Колосеум. Пред почетак I светског рата Београд је имао тридесетак биоскопа...

„Крунисање краља Петра I Карађорђевића и Путовање кроз Србију, Нови Пазар, Црну Гору и Далмацију је назив за документарно-репортажни филм који су снимили Британци Арнолд Мјур Вилсон и Френк Сторм Метершо септембра и октобра 1904. године а поводом крунисања новог српског краља Петра I Карађорђевића у Београду главном граду Краљевине Србије. Филм је први пут приказан у Великој Британији, у оквиру предавања о Србији Арнолда Вилсона, који је уједно био и почасни српски конзул у Шефилду. Београдска премијера филма одржана је у Краљевском српском народном позоришту априла 1905. године, у присуству краља Петра I, краљевске породице, чланова владе, дипломатског кора и других званица. Овај филм је данас најстарији сачувани филмски документ на Балкану.“ (W)

Играни филмови:

Карађорђе или Живот и дела бесмртног војводе Карађорђа, снимљен 1911, у главној улози Милорад Петровић, режија Чича-Илија Станојевић, продуцент Светозар Боторић, сниматељ Луј де Бери (недавно пронађен у Аустријском филмском архиву)

Улрих Цељски и Владислав Хуњади, „...историска драма из XV века, играна од чланова Краљ. Срп. Народног позоришта...“ – делови филма, Боторић, 1911.

Јадна мајка, мелодрама из 1912. – Модерни биоскоп Б. Савића и трагеткиња Народног позоришта Емилија Поповић у главној улози. Сниматељ млади Аустријанац Карл Фројнд (Karl Freund), добитник Оскара за камеру 1937.

Невиност без заштите - први домаћи звучни филм снимљен 1942. у окупираном Београду. Аутор сценарија, режија и организација, бравар и акробата Драгољуб Алексић. У улози „тужне сиротице Наде“, Ана Милосављевић; као „одвратна маћеха“, Вера Јовановић Шегвић. Иван Живковић, „брат“; Пера Милосављевић, „кућни момак“.⁴⁵

Stvar (lat. res), izvansvjesno-postojeći, zbiljski, osjetilno-doživljajni, tjelesni, pojavni, dakle prostorno ograničeni, realni predmet. Od stvari je sačinjen svijet stvari ili stvarnost, koja za razliku od samo doživljajno-zbiljske predmetnosti sačinjava objektu, realnu, zbiljsku, tjelesnu, vansubjektivnu opstojnost. Svakako je stvarnost uži pojam od pojma zbilje koji obuhvaća i nestvarne ali zbiljske doživljaje i njihove moguće nestvarne predmete, koje nazivamo mišljevinama (v.).

Stvaralaštvo, izvorna djelotvorna snaga u čovjeku, po kojoj on može da ostvaruje nove tvorevine na području tehnike, umjetnosti, znanosti, i uopće civilizacije i kulture.

Stvarnost (lat. res corporales = tjelesne stvari), zbirni pojam za sve stvari, stvari kao neslobodne, bezlične, materijalne predmetnosti, podvrgnute samo zakonima mehaničke

⁴⁵ Душан Макавејев је 1968. „приредио, украсио и снабдео коментарима“ филм о филму *Невиност без заштите* у коме „Алексић игра главну улогу Алексића“ као и у првом. Авала филм. На стихове Александра Поповића, Војислав Костић је компоновао *Песму о Алексићу*. Каже се да Алексићевог филма нема у званичној историји југословенског филма јер је рађен за време окупације. (Стеван Мишковић, оператер, сниматељ слике и звука, додао је био филм од неког Немца шверцера.)

nužde. Pojam stvari je ontološko-spoznajnoteorijska suprotnost pojmu lice, koje, osim što kao i stvar jest, posjeduje i duh, pa je prema tome više nego stvar. F⁴⁶

XX в. - почетак

1909. године група „Млади Турци“ оборила је са власти турског султана Абдула Хамида. Младотурци су учествовали и у раду Младе Босне и припреми Сарајевског атентата. (Википедија)

9. маја 1911. група официра, учесника у дворском преврату и убиству краља Александра Обреновића 1903, у Београду основала тајну организацију Уједињење или смрт, Црна рука. (B92 9.5.2006)

Исте, 1911. године Надежда Петровић (1873-1915) у Београду отвара Уметничку школу. Ових дана Народни музеј из Београда у Чачку приређује изложбу „Српско сликарство Надеждиног доба“ – Паја Јовановић, Стеван Алексић, Бранко Поповић, Ђорђе Крстић, Бета Вукановић и – Надежда Петровић.

I балкански рат и прва српска победа у Кумановској бици (21-24. X 1912)

30. маја 1913. у Лондону закључен мировни уговор чланица Балканског савеза – Бугарске, Србије, Црне Горе и Грчке, и Турске којим је окончан I балкански рат. Турска је тим уговором изгубила све балканске поседе, на европском тлу остао јој је само Цариград са околином.

Владислав Петковић Dis, песник, учесник и ратни извештач из Балканских ратова и I светског рата и утапање - на повратку из Француске 1917. његов брод је торпедован.

Димитрије Туцовић – оснивач Српске социјалдемократске партије (1903); „Радничке новине“; „Борба“; погинуо у I светском рату 1914, у Колубарској бици.

Ове, 2016. године ће бити сахрањен по шести пут, у Алеји великана на Новом гробљу у Београду. Донедавно је почивао на најпрометнијој тачки Београда, Славији, која се по њему дуго звала Трг Димитрија Туцовића.

Браћа Рибникар, оснивачи Политике (1904), ратници Великог рата. 1300 каплара.

25. XI 1915: „Врховна команда српске војске у Првом светском рату донела је одлуку о повлачењу трупа преко Црне Горе и Албаније. У повлачењу војника праћених избеглицама, живот је изгубило више од 240.000 људи. На Крф је савезничким бродовима пребачено 135.000 војника, који су опорављени и реорганизовани наставили борбе на Солунском фронту наредне године.“ (*Na današnji dan*, 25. novembar – B92)

Ернест Хемингвеј – ратни извештач из I светског рата, из Шпанског грађанског рата; новинар и књижевник, добитник Пулицерове награде. Живот на Куби и самоубиство.

1916. године, Спартакова лига – Роза Луксембург, Карл Либкнехт, Клара Цеткин. Немачка револуција (1918/19) и антиратни покрет који је означио крај I светског рата.

26. X 1917: крстарица Аурора и почетак Октобарске револуције. Бољшевици и мењшевици. Крај царске Русије и династије Романов.⁴⁷

⁴⁶ filozofijski rječnik, NZMH, Zagreb 1989.

Једна година: 1918.

30. X : „капитулацијом Турске, која је у Први светски рат ушла 1914. на страни Централних сила, престала је да постоји Османска империја. На основу акта о капитулацији, Турска је морала да распусти војску, отвори победницима пролаз кроз Црно море, пристане на окупацију Цариграда и Босфорског мореуза, повуче се из Арабије, Месопотамије, Сирије, Јерменије и дела Киликије. Савезници су тада Турској наметнули и многе друге непријатне обавезе али је Кемал Паша Ататурк одбио послушност и успешно је установио нову турску државу, рушењем и монархије и калифата. Османлијско царство 1918. године престало је да постоји.“

(На данашњи дан – 30. октобар)

31. X : у тадашњем Великом Бечкереку (Зрењанин) основано је Српско народно веће. „У тренутку оснивања Српског народног већа српска војска налазила се још увек јужно од Дунава. Председник Већа (одбора) био је угледни адвокат Андрија Васић, а потпредседници су били др Славко Жупански и Живојин Терзин.

Од 1935. до 1946. Зрењанин је по ослободиоцу краљу Петру I називан Петровград.“

Истог дана у Темишвару је проглашена тзв. Банатска република. Ото Рот и покушај Мађарске да задржи северни Банат.

У атентату је убијен гроф Иштван Тиса, бивши председник мађарске владе.

Истог дана Аустро-Угарска је Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца предала преко 300 пловила, бојних бродова, крстарица и разарача, као и утврђења у Котору, Ријеци, Пули и Трсту. Следеће ноћи италијански диверзанти су потопили брод *Viribus unitis* на коме су погинули први командант морнарице Краљевине СХС адмирал Јанко Вуковић и 350 морнара.

Времеплов (извор: Танјуг)

1. XI : Ослобођен је Београд. Војвода Петар Бојовић.

3. XI : Ослобођена Србија

11. XI : *Дан примирја*: у француском граду Компјењу проглашен крај I светског рата.

„Као што се мало говори о Београду као граду где је започео Велики рат, као и о првим жртвама рата, Душану Ђоновићу и Иштвану Балохију, тако се ретко помиње да је Велики рат и завршен у Београду.

Истина је да је у 11 часова, 11. новембра 1918 – једанаестог часа, једанаестог дана, једанаестог месеца – примирје ступило на снагу. Армије на западном фронту почеле су повлачење. Тако је тај дан у читавој Европи и проглашен Даном примирја. Канадски војник Џорџ Лоренс Прајс, традиционално се сматра последњом жртвом Првог светског рата: погодио га је немачки снајпериста и умро је у 10.58 часова 11. новембра 1918, два минута пре примирја.

Али, то би био западни фронт...”⁴⁸

13. XI : *Дан београдског примирја*: „Тек два дана доцније, 13. новембра 1918. године Мађари, који су се одвојили од Аустријанаца, потписали су сепаратно примирје са Србијом. Потписали су га у Београду и то је последње примирје потписано у Првом

⁴⁷ Цар Николај II Романов абдицирао је 2/15. III 1917. током Фебруарске револуције. Стрељан је са породицом и слугама 17. јула 1918. Године 2000. Руска православна црква прогласила је Николаја II, његову супругу и децу мученицима. У Београду му је подигнут споменик 2014., у Девојачком парку.

⁴⁸ (Крвави круг је затворен у Београду, Политика, 12.11.2016)

рату! Тим документом је одређена северна линија српске државе која је више или мање и данас важећа.

„Београдско примирје“ се званично зове Војна конвенција о примирју са Угарском, и за српску страну га је потписао Војвода Мишић, а као изасланик грофа Михала Кираљија тадашњег првог човека угарске владе, за Угарску министар спољних послова Бела Линдер. За савезнике је својим потписом гаранције пружио генерал Анри, опуномоћеник генерала Франша д'Епераа... Примирје је потписано 13. новембра 1918. године у згради Управе фондова, згради данашњег Народног музеја у Београду, у 23 часа и 15 минута..⁴⁹

25. XI: „На заседању 'Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи' одржаној 25. новембра 1918. године у садашњој згради Војвођанске банке, на Тргу слободе, проглашено је присаједињење тих региона Краљевини Србији.

У раду тог скупа учествовало је 757 делегата, међу којима је било највише Срба (578), затим Буњеваца (84), Словака (62) и Русина (21), а у мањем броју и Немаца, Шокаца, Хрвата, чак и један Мађар.“

Формирана је покрајинска управа: предс. Народне управе за Банат, Бачку и Барању – Јован Лалошевић; предс. Великог народног савета, Славко Милетић.

(Политика, 25.11.2010)

1. XII : проглашена је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца

XX в. - наставак

Тринаест година касније,

3. септембра 1931, „краљ Југославије Александар I Карађорђевић прогласио је нови устав којим је озакоњена чврста власт Круне. Тај устав су комунисти и други непријатељи Краљевине Југославије прозвали – Октроисани устав. Установљена је дводомна Скупштина, увођењем горњег дома – Сената. Овај устав остао је на снази до окупације Краљевине Југославије априла 1941.“

Шест година после тога,

19. јула 1937. у Београду, сукоб полиције и демонстраната (*Крвава литија*) због подношења Скупштини на ратификацију конкордата између Ватикана и Краљевине Југославије. Конкордат је потписан јула 1935, али због отпора јавног мњења није ступио на снагу. (Интернет 2006)

Два дана након избијања II светског рата (1. септембра 1939),

Велика Британија и Француска објављују рат Немачкој у одговор на њен напад на Пољску два дана раније.

⁴⁹ „Тек сутрадан, 14. новембра српска војска је кренула ка северу, дубље у Војводину долазећи до линије која је регулисана „Београдским примирјем“... Чак до Печуја...“

Иzasланик грофа Кираљија, Бела Линдер који је потписао последње примирје Великог рата, 1921. године се из Пеште преселио у Београд... Ту се оженио и живео све до 15. априла 1962. године. У Београду, на Новом гробљу је и сахрањен.

Тако је линија крвавог круга састављена у Београду. Велики рат окончан је тамо где је и започет.

Провиђење је хтело да се посмртни остаци првих жртава Великог рата, Душана Ђоновића и Иштвана Балохија, као и оних који су га коначно завршили, Беле Линдера и Војводе Мишића и данас, након 100 година, налазе на просторима Београда.“ (исто)

Тог истог дана, 3.IX 1939,
на кружној стази око Калемегдана, међународна аутомобилска трка за *Велику награду Београда*. Победник Тацио Нуволари (Ауто-Унион, Ита); на другом месту Манфред фон Браунхич (Мерцедес, Нем.). Наш Бошко Миленковић у бугатију – четврти.

Времеплов (извор:Танјуг)

Један датум: 17. јануар

Св. Антоније Пустињак, код католика; Сабор светих 70 апостола, као и Св. Јевстатије Српски, код православца – *по грегоријанском календару*.

По јулијанском календару, 17. јануар је дан Преподобног Антонија Великог, дакле исто као код католика, али је то у ствари 30. јануар по грегоријанском календару. Исто тако, Сабор 70 светих апостола и Св. Јевстатије Српски *по старом календару* падају у 4. јануар што је, *по грегоријанском календару*, дан Свете великомученице Анастасије.

На тај дан, 1945. године почела је „Зимска олуја“, велика операција немачких, мађарских и бугарских војних снага на Сремском фронту, формираном после губитка Београда октобра 1944. изградњом шест линија одбране у дубини од 100 километара између Дунава, босутских шума и реке Саве у циљу обезбеђивања извлачења групе армија формације „Е“ из Грчке, Македоније и са Косова (ушаше). Маршал Тито је посетио фронт средином јануара. Пробој Сремског фронта обележава се 12. априла и означава почетак завршних операција за ослобођење Југославије. Памти се и по томе што је мобилисан велики број трећепозиваца, омладине и сељака. Словеначки батаљон је формиран у Београду.⁵⁰

Истог дана 1980. године у Британији је изашла многооспоравана књига *Света крв и Свети грал (The Holy Blood and the Holy Grail)*, енглеских аутора Бејџента, Лија и Линколна (стицајем околности и српски превод, прво издање из 1987, носи исти датум – овом је претходио и скандалозан фељтон у Вечерњим новостима који код нас, ипак, није подигао прашину).

Још једном, 17 јануар, 1990. године – основано Неависно друштво новинара у Новом Саду (Миле Исаков, предс.)

Невезано за било шта од поменутог, али везано за име истог свеца, половином седамдесетих година прошлог века у Београду се први пут после II св. рата појавио *Ланац св. Антуна* – писмо које је требало копирати и слати на више адреса како би се „отклонила несрећа“ од своје породице и куће. Не зна се како (и да ли) делује.

⁵⁰ Нешто пре ослобођења Београда, 29. августа 1944. године, „на захтев избегличке југословенске владе, која је то учинила под притиском британског премијера Винстона Черчила, краљ Југославије Петар II је у Другом светском рату одузео команду Драгољубу Дражи Михаиловићу и признао Јосипа Броза Тита за јединог вођу југословенских снага отпора немачкој окупационој сили.“ (Танјуг)
Михаиловић је био министар војни и командант Краљевске војске у Отаџбини – вођа четничких одреда. Отприлике у исто време, почетком септембра 1944, операција „Дунавски вилењак“ у којој су нацисти у бегу пред Црвеном армијом код села Прахова потопили своју Црноморску флотилу. (РТС)

Неколико „послератних“ година:

„Под још неразјашњеним околностима, заслугом агената Озне,“ на Опленац је 1947. године враћена *Тајна вечера*, икона израђена у седефу, једна од ретких драгоцености које су у нашу земљу враћене после II светског рата. „Ово уметничко дело непроцењиве вредности пренето је у Немачку по налогу Хермана Геринга, а затим смештено у његову вилу, где је остало до краја рата.“ То је рељеф „израђен почетком 20. века као ручни рад мајстора чувене радионице Салса у источном Витлејему, из града Бејт Сахур, по угледу на истоимену Леонардову слику на зиду трпезарије цркве Санта Марија дела Грација у Милану. Краљ Александар је икону добио 1924. од јерусалимског патријарха Дамјана, који је у нашу земљу послао делегацију да од краља тражи помоћ у заштити Светог гроба (до Октобарске револуције Свети гроб је био под покровитељством руског цара, да би после страдања царске породице Јерусалимска црква постала једна од најсиромашнијих у православљу).“ - цитат и подаци из текста Петра Блечића

Следеће године,

12. априла 1948, објављено је проналажење *Свитака с Мртвог мора* – у Пећини 4 у Кумрану (Израел). Хебрејски, арамејски, грчки...⁵¹

После резолуције Информбироа,

тачније, 9. јула 1949, како се узима, отворен је „злогласни логор југословенских политичких затвореника“ - Голи оток. Тада је бродовима допремљена прва група осуђеника – из Хрватске, а затим и из Србије и Црне Горе. У I светском рату Аустро-Угарска је на Голи оток слала руске заробљенике са Источног фронта. Било је ту и народних хероја, других угледних људи а и сасвим невиних по оптужбама за стаљинизам и издају. Женски логор – Свети Гргур. Последњи политички затвореник је отпуштен 1956. године. Као затвор, укинут је 1988. (W)

Још неколико година касније,

1953, рехабилитовани су сви осуђени на Солунском процесу 1916. То је и година одржавања 2. брионског пленума (Ђилас/Кардељ) и „заустављања либерализације“; иста година је и време почетка изградње подземног „Титовог града“ у Босни – данас је то галеријски простор отворен за уметнике и посетиоце.

Ciganin pesnik zloupotrebljava pesničke slobode

„Evropski Cigani dele se na dve velike grupe: Vlaške i „Nevlaške“ Cigane. Miklošić je podelio na trinaest glavnih grupa evropske ciganske dijalekte: grčki, rumunski, mađarski, moravsko-češki, nemački, poljsko-litavski, ruski, finski, skandinavski, italijanski, baskijski, anglo-škotski i španski.

U Jugoslaviji, gde je posle ratnih progona i pogroma ostalo oko sto hiljada Cigana, zastupljene su obe glavne grupe. U vlašku grupu spadaju: Kaldaraši, Lejaši, Gurbeti, Lovari i dr. Nevlaškoj grupi pripadaju: Arlije, Sinte, Gopti i dr. (...)

⁵¹ KUMRANSKI RUKOPISI – Sveti spisi židovske sekte otkriveni 1974. g. u Kumranu na zapadnoj obali Mrtvog mora. Nekoliko svitaka i fragmenata sadrži velik dio HEBREJSKE BIBLIJE, kao i himne, rasprave i pravila sekte. Znanstvenici ovu sektu poistovjećuju s ESENIIMA. (Religije svijeta, KS, GZH, Zagreb 1987)

Bosanski Cigani, koji su mahom kalajdžijski majstori, imaju malo svojih pesama. Gurbeti su vešti improvizatori. Srpski, makedonski i hrvatski Cigani imaju najviše ram-pesama koje se dopevavaju, ulepšavaju, doteruju, jer originali gotovo i ne postoje...”

iz Predgovora, Sarajevo 1957

„U životu Roma mnoge su se stvari promenile. Romi celog sveta prihvatili su jedinstveno ime Rom za pripadnike svoga naroda. To se, zvanično, dogodilo 1979. godine, после kongresa Roma koji je održan u Švajcarskoj. Autori su se, i pored svega, odlučili za stari naziv. Pevači, kazivači ovih pesama, pevaju o Ciganima. Događaji o kojima 'govore' pesme vremenski su udaljeni od nas. To su ta stara, nevoljna vremena. I pesme su iz tih vremena. Jedina pesma koja je ispevana naših dana jeste ona o katastrofalnom zemljotresu u Skoplju. U toj pesmi govori se o nevoljama Roma. Tako je i ostalo...”

1981. u Beogradu

Rade Uhlik, akad. i Branko V. Radičević, *Ciganska poezija*, Vuk Karadžić 1982

Асоцијације:

Хладни рат: „политички сукоб између западних сила предвођених САД-ом и источних сила предвођених СССР-ом који се водио од 1945-1991.“

Свемирска трка и трка у наоружању, пропагандни рат и све врсте специјалног рата. Гвоздена завеса и Берлински зид. (W)

Кинеска културна револуција, 1966-1976. Данас је на тргу Тјенанмен у Пекингу нова статуа древног кинеског филозофа Конфучија – уз портрет председника Мао Це-тунга.

8. априла 1970. састанак Тито – Мао, репортажа у француском часопису *Paris-Match*

8 дана касније, снежна лавина затрпала је француско алпско село Саланш и однела 72 живота. Данас, један уметник родом из села Саланш израђује статуу античке богиње *Vibiae Sabinae* за пожаревачку музејску поставку. Исти уметник, Лоран Фабијус, радио је и на споменику Николи Пашићу постављеном на истоимени трг у Београду, као и споменик Светозару Милетићу постављен у Зрењанину, у Дољи, у Црном сокаку.

26. јануар, код нас познат као дан потписивања Карловачког мира у Морејском рату (1699), јесте и Дан независности Индије. Индија је, уз Египат, Индонезију, Гану и Југославију, била једна од земаља-оснивача Покрета несврстаних (1961).

Стицајем околности, на тај дан 1972. код Српске Каменице у тадашњој Чехословачкој срушио се један ЈАТ-ов авион. Погинули су сви путници и чланови посаде осим стјуардесе која је преживела пад са више хиљада метара захваљујући срећном случају – нашла се у репу авиона.

Година 1972. за нас је и година епидемије великих богиња, које су се са Блиског истока преко Санџака прошириле по Србији.⁵²

Иста година је и година обрачуна са „српским либералима“ – Тито, Кардељ и Дража Марковић (Федерација између Покрајина и Републике – све је решено Уставом из 1974). На другој страни, Никезић, Перовић, Чанадановић...⁵³

⁵² И. Хоти из Новог Пазара у повратку са хаџилука у Меку (РТС 19. март 2012)

⁵³ Стаљинистички бизарно звучи податак (са Интернета) да је мр Мирко Чанадановић, по образовању филолог, после подношења оставке на државне функције добио посао као лектор у новосадском

Следеће, 1973, Данило Киш је добио НИН-ову награду за роман године за „Пешчаник“ али је вратио неколико година касније „због политичких спорења“. *Башта, пелео, Мансарда, Псалам 44, Гробница за Бориса Давидовича*,⁵⁴ *Енциклопедија мртвих*. Последње године је провео у Француској (од 1979) радећи као лектор за српски језик. У Мађарској је 2008. године снимљен један филм на основу романа *Пешчаник*, овог писца мађарско-јеврејског и црногорског порекла. „Маја 1989. Киш је са екипом Авала-филма и пријатељем, редитељем Александром Мандићем, снимио четири епизоде ТВ серије *Голи живот* о животима двеју јеврејских жена 'које су прошле пакао наших отока (Голог и других)'. Снимање је изведено у Израелу а програм је приказан после његове смрти, у пролеће 1990. То је последњи рад Данила Киша.“ Био је номинован за Нобелову награду, а међу писцима које је наводио као свој узор били су: Bruno Schulz, Владимир Набоков, Jorge Luis Borges и Иво Андрић. Између *Grand aigle d'or de la ville de Nice* за целокупан књижевни рад, 1980. и *Bruno Schulz Prize* – америчког Pen-а 1989. – Андрићева награда, награда Скендер Куленовић, француски орден Витез уметности и књижевности, Седмојулска награда, Авнојева награда и награде у Италији и Немачкој; звање дописног члана САНУ. Књиге су му преведене на тридесетак језика. Сахрањен је у Београду, по православном обреду .

(према W и Danilo Kiš Home Page)

30. новембра 1977. године,

умро је „српски писац Милош Црњански, изузетан стилиста, једна од најбитнијих појава српске књижевности уопште,“ рођен 1893. у Чонграду.

„Био је професор, новинар, публициста, а од 1928. запослен је у Прес бироу владе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (доцније Југославије) при дипломатским представништвима на страни.“ Темишвар, Ријека, Беч, Нови Сад, Београд, Берлин, Рим, Осло, Лисабон и Лондон. *Сеобе* (1929/1962); *Дневник о Чарнојевићу*; *Кап шпанске крви*; *Роман о Лондону*; *Ембахаде*; *Лирика Итаке*; *Ламент над Београдом*; песме, драме и путописи. Избор *Песме старог Јапана*, са предговором и коментарима. *Подземни клуб*, детективски роман из 1921, под псеудонимом.

После осамдесетих,

29. VIII 1991. „Совјетска скупштина суспендовала је Комунистичку партију и замрзнула њене банковне рачуне, под оптужбом да је била умешана у покушај државног удара.“

Времепплов (извор:Танјуг)

11. IX 2001. терористички напад Ал Каиде на Њујорк и Вашингтон изведен са четири авиона: два су ударила у куле Светског трговинског центра и срушила их, један у

Дневнику где је, између осталог, радио на лектури *Луна краља поноћи* Фредерика Ештона – без објављивања имена. Иначе, тај политичар, раније председник Председништва ПК СК Војводине, најмлађи члан Председништва СКЈ, сматрао је, како стоји у тексту Б. Ердељана *Обрачун с либералима у Војводини*, објављеном у НИН-у, да „шалтер Федерације“ није неопходан у односима између Покрајине Војводине и матичне републике Србије.

⁵⁴ „1978. објављена полемичка књига 'Час анатомије'; у тој књизи Киш је изложио књижевнотеоријске поставке на којима почива 'Гробница за Бориса Давидовича' и у одбрани својих ставова (не само књижевних), супериорно (како је тврдила већина критичара) одбацио нападе на себе и своју књигу.“ За ту књигу је 1979. године добио награду Железаре Сисак. Октобра исте године је прешао у Париз.

Пентагон, и још један – у коме су путници напали отмицаре и оборили авион који тако није погодио свој циљ.

Гдину дана после овога, Врховни суд Израела одлучује да се и родбина терориста може протерати уколико се докаже да представља претњу безбедности земље.

6. VII 2006. Танјуг је јавио да су Кина и Индија отвориле превој Нату-Ла, некад кључну деоницу Пута свиле, којим је вековима текла трговина између Индије и Кине, преко Тибета. Превој је због рата био затворен скоро пола века. Превој је на висини од 4000 метара, на граници индијске државе Сиким и данашње кинеске области Тибета. Присуствовали су амбасадори обеју земаља, као и индијски и кинески трговци.

Марта 2000. Срби су признати за националну мањину у Словачкој. Очекује се да ће 2014. године Срби као национална мањина добити своје представнике у Мађарском парламенту.

Августа 2000. у Београду је нестало Иван Стамболић, бивши председник Председништва Србије. Његово тело је нађено 2003. године на Фрушкој гори.

2007. године почео је поступак на основу Закона о рехабилитацији, у предмету професора Милорада Новаковића, осуђеног 1979. године на пет и по година затвора због вербалног деликта. Осуђен је због „ширења националне мржње“ и читава породица је због тога страдала а случај је попримио размере трагедије. Сада се њим баве активисти за заштиту људских права. (Блиц)

У исто ово наше време,

како преноси *Блиц*, коалиција невладиних организација затражила је од Владе Србије да без одлагања утврди предлог закона којим би се решавао статус „правно невидљивих лица“ – мисли се, углавном, на Роме који су без личних докумената.

Cargo Cults

KULTOVI TERETA izraz za nove religiozne pokrete Melanezije i Nove Gvineje, koji oponašaju evropski obred u nadi da će time steći materijalno blagostanje evropskog tipa – „teret“. Очекују dolazak MESIJE koji će ukloniti bolesti i teret raspodeliti među ljude.

„Mit o tovaru“, kolonijalno razdoblje i primitivna religija Melanezije: snovi ili priviđenja natprirodnih sila govore o mesiji i duhovima predaka koji će se vratiti „na brodovima, avionima ili kamionima donoseći velike zalihe raznih proizvoda.“ Nastaće „divno novo razdoblje kad će Melanezijcima biti obnovljeni identitet, ponos i čast. Nejednakost, patnja i smrt će nestati.“ Ekstatičnost; verovanje u izmenu rase i mržnja prema belcima; izgubljeni raj, buran kraj sadašnjeg sveta i iščekivanje mesije. Obnova ljudskih prava, ponosa, poštovanja ličnosti i jednakosti.

prema: Religije svijeta

Байке Ханса Кристијана Андерсена

„Андерсенове байке имају прекрасну особину која недостаје другим дечијим књижевницима. У њима оно што постоји у стварности добија изванредни поетички

карактер, а ипак не плаше дечију машту свакаким бауцима и тамним силама. Андерсен оживљава обичне ствари и ставља у покрет обичне неживе предмете. Код њега се оловни војник тужи на своју самоћу, цвеће се одаје веселом плесу, лан доживљава свакодневне преобразе док прелази у нити, платно, рубље, папир.“

(Н. А. Доброљубов)

Царево ново одело, Девојчица са шибицама, Принцеза на зрну грашка, Постојани оловни војник, Палчица, Славуј, Кресиво, Ружно паче...

Приче о стварима

Илијада – роб који је знао напамет истоимени Хомеров еп од почетка до краја и на позив долазио и декламовао га, одакле треба – не обавезно од почетка.

Дело Иљфа и Петрова *12 столица* послужило је као предлог за филм Мел Брукса *The Twelve Chairs / Sois Riche et Tais-Toi*, Ron Moody, Frank Langella, Dom DeLuise - Mel Brooks Production, 1970.

Још неки филмови:

Уцена, Ени Ондра, Џон Лонгден (*Blackmail*, Anny Ondra, John Longden, Sara Allgood, Charles Paton – Alfred Hitchcock, 1929, based on a play by Charles Bennett). Ово је Хичкоков 10. филм и први британски звучни филм, на основу драме Чарлса Бенета.

Бал на води, Естер Вилијамс, Ред Склтон, Базил Ратбон (*Bathing Beauty*, Esther Williams, Red Skelton, Basil Rathbone – George Sidney, dir., 1944)

Зачаран, Ингрид Бергман, Грегори Пек, режија: Алфред Хичкок (*Spellbound*, Ingrid Bergman, Gregory Peck, Michael Chekov & Leo G. Carroll – A. Hitchcock, 1945) - мистерија психолошког трилера – „грешка... није у звездама већ у нама...” Фантастичне предлошке коришћене за секвенце снова израдио је Салвадор Дали (очи, завесе, маказе, карте за играње – неке празне, човек без лица, човек који пада са зграде, човек који се крије иза димњака - точак и крила, бели трагови скија) а Хичкок се појављује у „медаљону“ као човек који излази из лифта у Емпајер Стејт Хотелу носећи виолину (40')

На доковима Њујорка, Марлон Брандо (*Оскар*), Род Стајгер, Ева Мари Сент (*Оскар*), Ли Џеј Коб, Карл Малден, режија: Елија Казан (*Оскар*) (*On the Waterfront*, Marlon Brando, Rod Steiger, Eva Marie Saint, Lee J. Cobb, Karl Malden – Elia Kazan, 1954)

Сценарио је заснован на серији текстова Малколма Џонсона објављених у њујоршким новинама и драми Артура Милера *Кука* (*The Hook*) о истим догађајима.

Bud Schulberg, писац сценарија (*Оскар*) и Lee J. Cobb, глумац, номинован за награду, сведочили су пред Комитетом за антиамеричке активности у случају који се водио против Казана (1952 – у доба макартизма).

Деца проклетих, Јан Хендри, Алан Бадел, Барбара Ферис, режија: Антон Лидер (*Children of the Damned*, UK, Jan Hendry, Alan Badel, Barbara Ferris; Clive Powell as Paul, Yoke-Moon Lee as Mi Ling & Roberta Pex as Nina – Anton Leader, 1964)

Мајка ноћ, Ник Нолти, Шерил Ли, Алан Аркин, режија: Кит Гордон (*Mother Night*, Nick Nolte, Sheryl Lee, Alan Arkin, John Goodman, Kirsten Dunst, Kurt Vonnegut Jr. – Keith Gordon, 1996)

Les Aventures de Tintin, reporter en Extrême-Orient, par Hergé

Плави лотос (Le Lotus bleu) објављиван у црно-белом издању од 9. VIII 1934. до 17. X 1935. у часопису *Le Petit Vingtième* у Брислу. У боји штампан 1946. По француској Wikipediji, то је 18. од 100 најбољих књига XX века.

Прича се одвија у години 1931; у то време Јапанци су окупирали делове кинеске територије, а у Шангају, великој луци на ушћу Јангце Кјанга постављено је Интернационално насеље... авантура почиње у Индији, у палати махараџе од Раважпутала. Сок *рађеђа*, „луди отров“ и - махараџин луди син. Милу.

Тинтин прелази из Индије у Шангај: Британци и Американци, *Западњачки приватни клуб*; један отмени стари Кинез и млади Чанг; Синови Змаја; зли Митсухирато; трговци опијумом и дрогом, Растапопулос, шеф банде *Ки-Оск* - Тинтинов стари познаник из авантуре *Фараонове цигаре*.

2011/2013/2016